

La ginesta

(ALDC, V, 1081. La ginesta)

La *ginesta* designa un arbust de fulles petites i flors grogues que es fa a les terres mediterrànies (*Spartium junceum*); aquest nom és força general a tot el territori, amb petites var. fonètiques. Deriva del llat. vg. GENĒSTA (llat. cl. GENISTA), que va donar *genesta* (s. XIV), amb els der. *genestera* 36, format amb el suf. fitonímic *-era*, *genestar* 107, més propi d'un col·lectiu, i la var. amb rotacisme *genestra* 85. *Ginesta* és var. de *genesta*, resultat del tancament de [e] > [i] provocat per la palatal adjunta [ʒ] o [dʒ]; presenta aquestes var.: *ginestera* 17, 60, 64, 127, 137, 144, 177, amb el suf. *-era*; *ginestra*, *ginastra* 93, 99, 100, potser d'origen arag. procedent d'una antiga diftongació de la [ɛ] > [jɛ], [ja]; *ginestre* 178, per canvi al m.; *ginestrera* 59, 131, 176, amb el suf. *-era*; totes aquestes var., amb rotacisme, podrien procedir d'una var. ja llatina GINESTRA, però la manca de doc. antiga en català ens inclina a pensar en una atracció paronímica formal de *finestra* (< FENĒSTRA): el mateix Figuera (1840) només recull *ginesta* per al mall., tot i que l'ALDC hi recull *ginestra*. El *ginestell* 46, 47, forma dim., fa la flor més petita que la

ginesta; segons el DECat correspon a una varietat de bàlec. *Retama* (i var. rotatitzada *retrama* 156, 165, 168, 184, per repercussió de la vibrant) és un manlleu al cast. *retama*, on prové de l'ar. andalusí RATÁMA (cl. RATAMAH), adaptada la primera sil·laba al prefix *re-*.

Són mots d'àrea més local: *bala* 11 (var. *abala* 11, amb vocal protètica), var. de *bàlec*, d'origen preromà, probablement del cèltic *BÁLADO-/BÁLATO- (DECat); *escoba* 91, del llat. SCOPA 'escombra' (sg. de SCOPAE 'brins de certes plantes') desplaçat a 'ginesta', perquè les escobres, a muntanya, es feien d'aquesta planta; *matissa* 154, der. de *mata*, d'origen obscur, amb el suf. *-issa* (com *pedrís*, *roquís*). Tot i alguns reductes de la forma primigènia, *genesta*, s'han imposat *ginesta* i la var. *ginestra* a la major part del territori, tret del val. mer., on *retama* té força vitalitat provinent del cast. de Múrcia i la Manxa.

Són mots normatius *ginesta*, des del DOrt, 1917; *ginestera* 'mata de ginesta' i *ginestell*, com a varietats de 'ginesta', des del DGJ, 1932.

